

Pràcticament cap enquesta pre-electoral no va encertar els resultats

El paperot de les enquestes

PSOE, 159; PP, 141. Divuit diputats d'avantatge per als socialistes. Ni l'enquesta més optimista (des del punt de vista del PSOE, és clar) no havia pronosticat uns resultats com aquests. ¿Falta de rigor, ocultació de vot o manipulació política?

A l'estat Espanyol es fan enquestes electorals des de les primeres eleccions democràtiques després del franquisme, l'any 1977. Des d'aquella data el costum d'encarregar enquestes s'ha estès i generalitzat. Avui n'encarreguen habitualment els partits polítics, els governs i els mitjans de comunicació. Els partits, a fi de conèixer les variacions d'intenció de vot dels ciutadans o de detectar quin sector, o quins, són més o menys sensibles al seu missatge; els governs, per a calibrar i mesurar els efectes de la seva acció de govern (què és més popular als ulls de la gent, què és més impopular); els mitjans de comunicació, bàsicament, per a publicar-les, és a dir per fer conèixer a l'opinió pública quina és l'opinió pública.

En aquestes eleccions legislatives, l'enquesta hi ha estat més present que mai. Hi ha hagut sondejos abans i durant la campanya. El mateix dia 6 de juny, com ja és costum en les últimes convocatòries electorals, un exèrcit d'enquestadors demanava als ciutadans quin havia estat el seu vot a la sortida dels col·legis electorals. A les 20.00 en punt les televisions van fer públics els sondejos. El que més es va equivocar fou, culminant la línia iniciada al llarg de les setmanes prèvies, el que havia realitzat l'empresa Sigma-Dos per a Tele 5. Aquest sondeig atorgava la victòria al PP (vegeu el gràfic de la pàgina 15); els altres dos, en canvi (Demoscopia per a Antena 3 TV i Canal Plus; Eco-Consulting per a TVE i totes les autonòmiques) anunciaven la victòria del PSOE, però per un marge de diputats molt menor del que finalment es produí.

Però no solament no quadraren amb el resultat final de les eleccions els sondejos de la nit del 6 de juny. La majoria d'enquestes publicades pels mitjans de comunicació anteriors a les eleccions preveïen una correlació de forces al Congrés de Diputats molt diferent de la que finalment s'ha donat. En el gràfic de la pàgina se-

güent hem triat els punts més il·lustratius d'aquesta diferència entre predicció i realitat. La convicció que les enquestes s'han equivocat és molt estesa, i sembla que s'hagi iniciat una cursa per veure qui la va encertar més. Un diari barceloní ha publicat una doble pàgina comparant una enquesta publicada per aquest mateix rotatiu en què donava la victòria al PSOE per 150-145 amb retalls d'enquestes publicades per altres diaris que feien guanyador el PP. El text diu: "Otros se equivocaron, nosotros no". Doncs bé, aquesta "enquesta guanyadora", publicada el 30 de maig, deia entre altres coses que CiU seria la primera força a Catalunya amb 20 diputats i que el PSC s'ensorraria, amb només 14 escons. També donava un escó per la circumscripció de Barcelona als Verds. Resultat del 6 de juny: CiU 17, PSC 18. I els Verds, per a obtenir un diputat, haurien necessitat que a Barcelona es repartissin uns 60 escons (se n'hi reparteixen 32).

POC RIGOR, VOT OCULT I ÚS POLITIC

Josep Maria Colomer, professor de la Universitat Autònoma i comentarista polític coneixedor del món de les enquestes electorals, relativitza la importància dels errors de les enquestes anteriors al 6 de juny. Aquests errors tindrien dues explicacions: en un primer nivell, "el poc rigor amb què sembla que treballen algunes empreses d'estudis d'opinió, i és evident que hi ha casos en què les enquestes han estat molt mal fetes". La segona explicació té més a veure amb la sociologia electoral, i ha estat esmentada aquests últims dies: allò que s'ha anomenat el vot ocult. "S'ha produït un fenomen d'ocultació de vot per part de molts votants del PSOE. Són votants que en les enquestes constaven com a indecisos, però que en realitat ja tenien decidit el vot". Aquest és un comportament que tradicionalment afectava els votants del Partit Popular, i que ara s'ha do-

nat a la inversa. És el mateix que va passar a la Gran Bretanya l'any passat: tots els sondejos donaven la victòria electoral al Partit Laborista, a l'oposició, i en canvi es va imposar John Major, cosa que va ser una gran sorpresa. La gent havia ocultat el vot als enquestadors.

Però Colomer fa una valoració positiva de les enquestes: "No em penso pas que hagin estat el principal problema de la campanya. A més hi ha hagut alguna millora en aquest terreny, com el fet que les televisions públiques contractessin un únic sondeig a la mateixa empresa". El sociòleg Salvador Cardús, a diferència de Colomer, valora negativament el paper de les enquestes, tant a nivell general com en la seva aplicació electoral: "Em semblen instruments moderns de control social, diria que gairebé policíac". Cardús creu que la millor estratègia de defensa contra aquest instrument és la mentida: "Crec que mentir davant les preguntes d'una enquesta és una bona manera d'evitar aquest control".

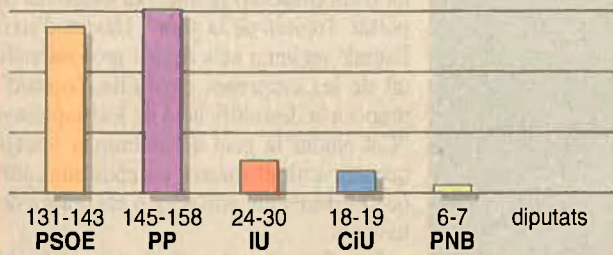
Respecte al desfament entre les prediccions dels sondejos i el resultat final d'aquestes eleccions, Cardús es mostra "convençut, sense poder-ho demostrar, que hi ha hagut casos d'utilització fraudulenta de les enquestes pels mitjans de comunicació". Segons el sociòleg, "ús fraudulent no vol dir falsificar, però sí que és veritat que els resultats d'una enquesta poden ser lleigits de moltes maneres diferents, i presents al públic de moltes més". Cardús opina que, en menor mesura, les enquestes "en alguns casos han format part de l'estratègia de la por, transmetent la idea que la drete era molt a prop de governar, que venia el llop, quan de fet segurament el llop ni s'acostava".

Cardús afegeix dues explicacions més a la manca de sintonia entre sondejos i resultats: l'existència del vot ocult o "vot vergonyant" en favor del PSOE —en això coincideix amb Colomer—, i un possible

ENQUESTES QUE NO QUADREN

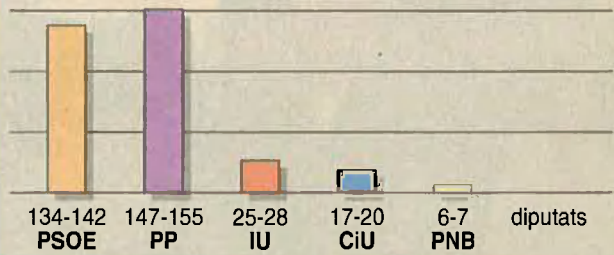
SIGMA-DOS per a EL MUNDO

18 abril

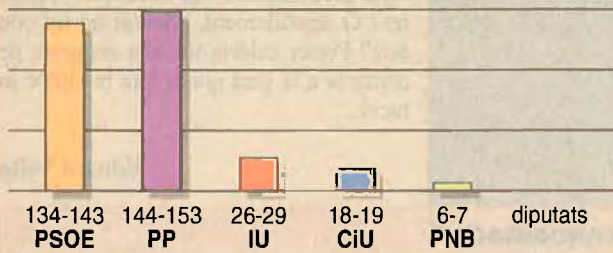
SIGMA-DOS per a EL MUNDO

16 maig

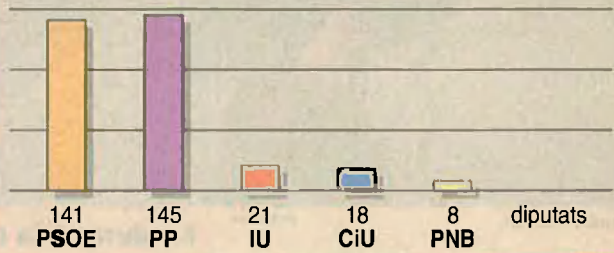
SIGMA-DOS per a EL MUNDO

23 maig

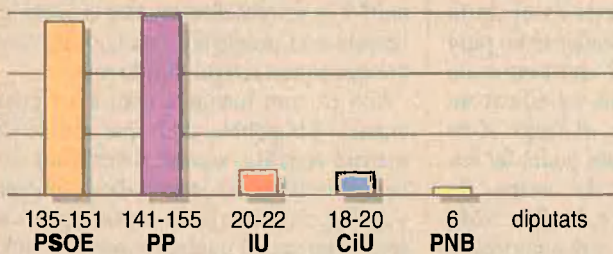
ICP per a DIARIO 16

23 maig

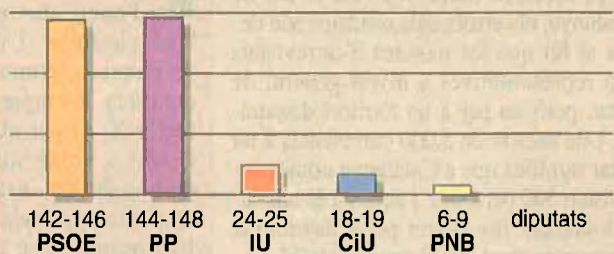
DEMOSCOPIA per a EL PAÍS

30 maig

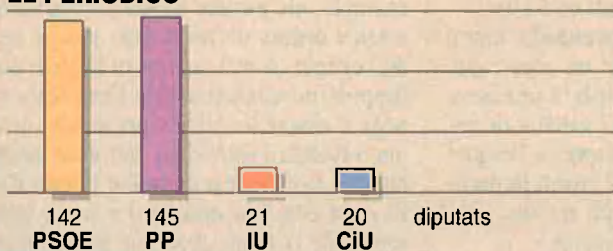
INSTITUTO OPINA per a LA VANGUARDIA

30 maig

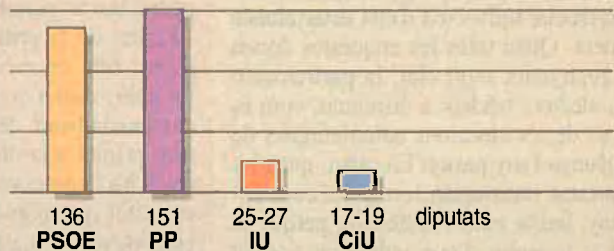
VOX PÚBLICA / IOPE ETMAS per a EL PERIÓDICO

30 maig

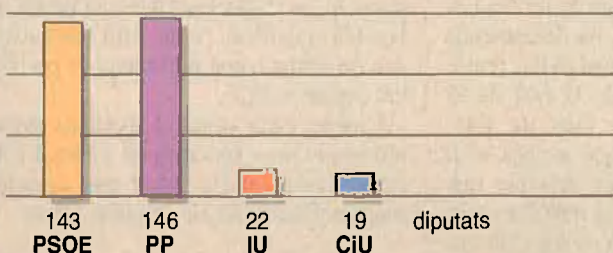
SIGMA-DOS per a EL MUNDO

30 maig

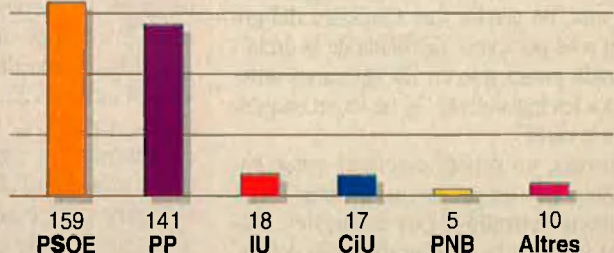
SIGMA-DOS per a TELE 5

6 juny, 20 h.

RESULTATS DEFINITIVUS

7 juny

Salvador Cardus.

D. UMBERT

error de les empreses que efectuen les enquestes quant a la projecció de vot dels qui es declaren indecisos. "En el cas de Catalunya, els errors dels sondejos són deguts al fet que les mostres d'entrevistats eren representatives a nivell general de l'estat, però no per a un territori determinat. Una mostra de 5.000 entrevistats a tot l'estat significa que a Catalunya només entrevisten 500 persones, i aquesta és una xifra totalment insuficient per a determinar el comportament de l'electorat català".

"Les enquestes no són innocents, no tenen un efecte polític neutre —opina Antoni Estradé, també sociòleg—. Segons la circumstància, influeixen d'una determinada manera. Quan totes les enquestes donen un guanyador molt clar, la participació dels electors tendeix a disminuir, com és el cas de les eleccions autonòmiques de Catalunya l'any passat. En canvi, quan les enquestes transmeten incertesa, com en guany, baixa molt l'abstenció, perquè la gent té la sensació que amb el seu vot pot fer guanyar o perdre una opció política. I aquestes eleccions han tingut un fort component de referèndum, hi ha hagut molt vot *anti*, bé per fer fora González del govern o bé per evitar l'arribada de la dreta". Estradé pensa que en les setmanes anteriors a les legislatives "hi ha hagut enquestes a la carta".

Llavors, un procés electoral sense enquestes, ¿és un procés més lliure? "Sí —contesta Estradé—. Les enquestes més aviat laminen la llibertat d'elecció del votant, la condicionen". Però l'alternativa, en

La dura vida de l'enquestador

El sistema més habitual de realització d'enquestes electorals és el de la "ruta aleatòria". L'enquestador té un punt de partença, normalment una cantonada concreta. L'empresa li ha adjudicat un factor X. Si per exemple, el factor X és igual a 4, vol dir que només podrà fer entrevistes en escales de veïns de numeració acabada en 4 (4, 14, 24... 524). Excepcionalment, també està autoritzat a fer-ho en els portals immediatament anterior i posterior; això sí, respectant l'ordre parell: 2 i 6. (Si el factor X fos 7, també podria buscar portals acabats en 5 i 9).

Partint de la primera cantonada, haurà d'anar fent un recorregut en ziga-zaga. És a dir: cada cop que arribi a una nova cantonada haurà de girar i canviar de carrer, primer a la dreta, després a l'esquerra, i així successivament. Amb la particularitat que només podrà fer una sola entrevista per escala i per carrer.

Però aquests no són pas els únics requisits: a l'enquestador, li han donat una taula d'edats i sexes. Per exemple: si aquell dia ha de fer 10 enquestes, n'ha de fer 5 a dones i 5 a homes. A més, ha de coincidir que tinguin una determinada edat (entre 18 i 24 anys, de 25 a 34, de 35 a 44, de 45 a 54, de 55 a 64, o més de 64). Evidentment, a mesura que avança se li torna més difícil de trobar persones que s'ajustin perfectament al perfil exigít. Totes les entrevistes s'han de fer al domicili particular de l'enquestat. Només de

opinió d'aquest sociòleg, no es troba pas en la prohibició de la publicació d'enquestes: "toparíem amb principis com la llibertat d'informació o la mateixa necessitat de polsar l'opinió de la gent". Davant d'això, Estradé reclama més rigor i professionalitat de les empreses d'estudis d'opinió i proposa la desmitificació de les enquestes: "Cal ajudar la gent a contemplar les enquestes amb el mateix escepticisme amb què es miren els astròlegs o els homes del temps".

¿Prendre's les enquestes com si fossin les prediccions del temps? ¿Mentir premeditadament a les preguntes? ¿Exigir més rigor a les empreses? ¿Prohibir les enquestes? O senzillament, ¿deixar-ho tot com està? Potser caldria fer una enquesta per demanar a la gent quina fóra la millor solució...

Eduard Voltas

tant en tant (la proporció varia segons l'estudi) li és permès d'entrevistar el porter de l'escala o el propietari d'un comerç, sempre que aquest estigui dins la ruta.

Així és com funciona això a les grans ciutats. Als pobles, com que són de dimensió reduïda, aquest sistema no serveix i s'utilitza el sistema d'escombrada: s'agafen els entrevistats sense seguir cap ruta concreta, en qualsevol punt del nucli urbà.

L'enquestador es troba amb múltiples problemes: als barris més acomodats, per exemple, els porters d'escala acostumen a tenir ordres de no deixar passar cap desconegut. A més, sovint hi ha gent que després de contestar tota l'enquesta es nega a donar les dades personals, cosa que invalida l'entrevista. Un altre entrebanc és la dificultat de trobar homes d'una certa edat fins molt tard a la nit, quan tornen de la feina, cosa que allarga moltíssim la jornada laboral de l'enquestador.

Les temptacions de l'enquestador també són moltes: inventar-se una entrevista i posar-hi les dades inscrites a la bústia de l'escala; falsificar l'edat d'un entrevistat que no arriba o que ultrapassa de poc l'edat que necessita...

A sobre, cada empresa d'estudis d'opinió té els seus sistemes de control i de comprovació, per a evitar que aquestes trampes falsifiquin els resultats finals.

E. V.